

„JAN...! JONGE...!”

W. G. VAN DE HULST

Ouwe Juul hing haar kleine was in de wind — de wind, die over de polder kwam. Morgen zou het Kerstfeest zijn.

Ze huiverde in de kou; ze keek over het moeras achter haar kleine huis, waar 't grauw verstorven riet met de bruine pluimen wuifde in de wind; ze schudde zacht haar hoofd.

Lang geleden was dat; verschrikkelijk lang, dat het moeras een klare vijver was met mooie waterplanten en de deftige dames van het kasteel in ruisende zijde wandelden op de keurig geharkte paden er langs.... Toen was ze zèlf nog maar zo'n klein meisje geweest; toen woonde ze ook al hier in 't kleine huis, bij haar grootmoeder. Ze was er altijd blijven wonen; later met haar man, nu nòg in haar eenzame ouderdom. En dat was goed, góéd!

Jarenlang had het kasteel onbewoond gestaan; toen de oude, hoge familie was uitgestorven. En de klare vijver was dichtgegroeid tot een poel, een huiverend moeras.... Ha-ha! En de mensen vertelden er griezelige dingen van. Dat het er spookte in de nacht; dat het water peilloos diep was; dat wie er in viel, door de modder werd omlaaggezogen; — en soms als de jongens van het dorp er duilen

kwamen snijden, maakten ze elkander bang: „Jò, pas op, de duvel zit er in!” Ha-ha! Dat was goed, góéd! De mensen lieten ouwe Juul in haar oude huisje bij 't moeras met rust.

Hu! Koud was de wind! En morgen zou 't Kerstfeest zijn. Ze keek om naar haar huisje, verlangde er weer in weg te duiken, als een moe, oud dier in zijn warme, veilige hol. . . .

Er was een nieuwe kasteelheer gekomen, had ze gehoord, een echte rijkaard, een deftig geworden aannemer of zo iets. . . . Och, wat deerde háár dat?

Toen hoorde ze plotseling, daar ergens aan de voorzijde van haar huisje, een vreemd gerucht. Schichtig luisterde ze. Langs de eenzame binnenweg, vol hobbels en kuilen, kwam haast nooit iemand. En nu opeens. . . . ? Het dichtslaan van een autoportier; stemmen. . . . Haastig, de doedel van een ineengewrongen natte borstrok nog in haar hand, slofte ze naar voren, gluurde om de hoek van haar huis. . . . Drie mannen!

De nieuwe landheer? Ze had hem nog nooit gezien; maar die éne, die grote, die deftige met zijn pelsjas en zijn muts van zwart bont, zijn hoofd wat scheef — hij moest het zijn. Dat begreep ze opeens. . . . Hij kwam het gammele brugje op, dat over de sloot lag. Het kraakte onder zijn zware stap. Achter hem kwamen twee timmerlui uit 't dorp; die kende ze. Ze droegen kleine paaltjes — met scherpe punten en roodgeverfde koppen — onder hun arm. Naar haar vroeg niemand. Ze liepen de kleine, kale, winterse hof in, begonnen te meten. Die éne, de heer, kommandeerde. Hier en daar werd een paaltje in de grond geslagen.

Ze was toch dichterbij geschuifeld. 't Was of haar keel werd dichtgeknepen van schrik, van vrees voor iets — voor iets heel ergs. . . .

Toen zag ze hen gaan naar de poel, waar de pluimen wuifden in de wind. Toen hoorde ze de éne, de heer, grommen: „Die modderkuil dempen. Meet op! En dat huis, dat krot — natuurlijk, dàt gaat tegen de vlakte. Land zullen we er van maken, dat geld opbrengt.” „En” — had hij tòch de oude vrouw achter zich opgemerkt? — „en dat ouwe mens moet dan maar een optrekje zien te vinden ergens in de kanaalbuurt bij de haven. . . .”

Ouwe Juul. Haar hart scheen stil te staan van schrik. Ze hijgde, haar ogen in felle angst keken de heer in zijn rode nek.

Toen, met een bevend gebaar, als wilde ze haar kreukelig ver-

kleumde ouwe-vrouwtheshand zo maar op de deftige mouw van zijn pelsjas leggen, zei ze smekend: „Meneer, dat mò-je niet doen toch! Mijn huisje, de vijver! Dat is van vroeger. . . .”

„Van vroeger?” snauwde hij terug. „Van vroeger? Och wat! . . . vroeger bestaat niet. Vroeger is weg. Vroeger is dood!” Hij wreef ongeduldig zijn ene oor onder zijn muts. . . .

„Zaken zijn zaken. Meet op, jullie!”

En de rode-paaltjeskoppen keken schril op uit 't stille, grauwe land als kleine, bloedende wonden.

Diezelfde avond, de avond vóór Kerst, was er feest geweest in de grote, hoge hal van 't kasteel.

Vreemd eigenlijk zo iets van de nieuwe kasteelheer, om de kinderen van 't dorp onder een prachtige Kerstboom samen Kerstfeest te laten vieren in die prachtige zaal. Nou ja, maar dan konden ze al zijn rijkdom, zijn voornaamheid, zijn heerlijkheid zien en er van vertellen in 't dorp. De mensen en de kinderen moesten tegen hem leren opzien als tegen een echte kasteelheer en vergeten, dat hij maar een rijk geworden huizenbouwer was, en eens een doodgewone jongen was geweest.

Welja, laat ze dan maar Kerstfeest vieren. Hijzèlf lachte om al die drukte, al die vroomheid. Hijzèlf had met de kerk en met de godsdienst afgerekend, deed er in lang al niet meer aan. God zou hij ook wel vergeten op de duur. . . . En hij had de dominee van 't dorp en zijn helpsters hun gang laten gaan in de prachtige hal. Hij zou alles betalen — de Kerstboom, de rijke traktatie, de cadeaux, — het hele feest.

En 't wàs feest geweest die avond, zó prachtig als die dorpskinderen 't nog nóóit hadden beleefd.

Dicht bij de Kerstboom had een prachtig gebeeldhouwde leuningstoel gestaan. Maar op die stoel had niemand gezeten. Die was er voor hèm neergezet, als hij ook wilde meevieren het heilige feest. Hij was niet gekomen. Hij was in zijn rijke kamer gebleven, bij zijn sigaren, zijn taarten, zijn wijn. En als de Kerstliederen zacht doorklonken, had hij gelachen om 't vrome zingen.

Die stoel stond er nog — wat vreemd, vereenzaamd — nu de hal weer stil geworden was.

Maar nu — in die stilte — daalde hij van de hoge trap met de kostbare loper naar de plaats van 't verstorven feest. Waaròm hij

dat nu eigenlijk deed? Hij wist het niet; maar hij ging. Aan de hoge Kerstboom met de overladen versiering, fonkelde nog een heel enkele, bijna uitgebrande kaars, knisterde nog een takje in 't vuur... Huibert, de huisknecht, doofde 't; — hij ruimde en ordende: wat een warboel nu in de deftige hal. En toen hij zijn heer zag komen, werkte hij nog ijveriger.

Vreemd! Ja, dat vond de nieuwbakken kasteelheer zèlf ook, maar hij deed het: hij ging in de mooie stoel zitten bij de uitgebrande Kerstboom, leunde lui achterover, sloot zijn ogen, glimlachte om zijn eigen dwaasheid... Och, op hèm wachtte niemand. Om hèm bekommerde zich niemand. Eigenlijk was hij altijd alleen; — alleen met zijn rijkdommen. Nou ja, maar hij had het toch maar ver gebracht in zijn leven. Eens, lang geleden, een arm werkmanskind; nu een geweldige kasteelheer.

Behaaglijker nog strekte hij zich in zijn kostelijke stoel.

Hè?... Vreemd! Zat daar in 't schemerdonker achter de Kerstboom nu nog een kleine jongen?... De kasteelheer kijkt verbaasd, lichtelijk verschrikt. Vreemd, ja. Die jongen zit, zijn hoofd wat scheef, blij en aandachtig te kijken naar het uitknisteren van een laatste kaars; — hij wrijft zijn éne oor.... Net als,.... net als.... hij! Die jongen lijkt precies op een oud portretje van hèm. Die jongen, dat is.... dat is hij zèlf, van lang, lang geleden. Gek is dat!....

De kasteelheer zegt niets; hij kijkt maar.

En de kleine jongen staat op, gaat naar buiten, wenkt hem met 't hoofd, ook mee te gaan.

De kasteelheer gaat.

Buiten, in de klare nacht, hangen duizend diamanten sterren te flonkeren in 't donker fluweel van de lucht, hangen er als de stil stralende kaarsen van een geweldige Kerstboom, zoals er nergens een zijn kan op aarde.

De kleine jongen kijkt met blijde ogen. De kasteelheer ook. Maar die kleine jongen daar vóór hem, dat is.... dat is hij zelf. Opeens, als een wonder, weet hij weer, dat hij zelf lang, lang geleden, toen hij als kind van een Kerstfeest kwam, ook eens zó, zo prachtig, de sterren heeft gezien; net de schittering van een Kerstboom, zoals er nergens een zijn kan op aarde. En hoe hij gezocht heeft, welke ster, de ster van Bethlehem kon zijn geweest.

Vreemd, vreemd! Maar er is een zachte blijheid in zijn hart. Het jongetje wenkt, zijn hoofd wat scheef; hij wrijft zijn oor.... De kasteelheer volgt. Als vanzelf volgt hij. En de magere, verwaarloosde hond uit het water- en vuurwinkeltje van lang geleden krijgt zo maar een brok speculaas van de kleine jongen, bewaard nog van het feest die avond.

De kasteelheer kent die hond nog best. Juno heet hij. Hij hield, heel vroeger, zoveel van hem; zeker omdat zijn baas zo slecht voor hem was.... Wat wonderlijk vreemd is dat alles nu. Die kleine jongen daar voor hem in de nacht, dat is.... hijzelf.

En — kijk nu — nu zit hij te bouwen. Op het tafelzeiltje, dicht bij de tulen gordijnen. Ja, de kasteelheer kent de figuren van die gordijnen nog best. Kleine scheurtjes zijn door zijn moeder zorgzaam met wit garen dichtgehaald.... En de kleine jongen bij het tafelzeiltje bouwt een kerk van lang opgespaarde lucifersdoosjes; — een kerk met een toren. 't Gaat heel moeilijk, maar 't móét. Hij heeft een stompje kaars meegekregen van 't Kerstfeest. Dat zal zo mooi branden, hoog op de toren.... Heel wat mooier kerken en torens heeft hij in zijn leven gebouwd, de kasteelheer; maar déze, van lucifersdoosjes, is toch de liefste van zijn leven. Ja, ja! dat is nòg zo....

Maar 't wordt zo koud. Vuur is er niet in de kleine kamer. Ze zijn arm. Zijn vader, die schipper was, is verdronken in de Zeeuwse stromen. Hij heeft die vader eigenlijk niet eens goed gekend. Zijn moeder is ziekelijk, moet bitter vechten met 't leven, om voor haar jongen te kunnen zorgen....

„Jan,.... jonge....!”

Uit de donkere bedstee een zwakke stem.

Die stem?.... Zijn moeder! Zijn eigen, beste moeder! De kasteelheer huivert in een blijde schrik.

„Jan,.... jonge....! Hoor es! Nou kunnen we samen geen Kerstfeest vieren. Nou ben ik ziek.... En 't wordt zo koud voor je. Jan, hoor 'es! Kom 'es bij me.”

De kleine jongen vergeet zijn toren.

De kasteelheer ook. Hij sluit zijn ogen. Hij luistert alleen; en een oneindig verlangen bloeit op in zijn hart.

„Jan,.... jonge! Kom maar bij me in bed. Hier is 't warm. En hier kunnen we ook wel Kerstfeest vieren, ècht Kerstfeest.... Hoor 's! In de kast, achter de stroopkan, ligt een suikeren hart.

Dat heb ik voor je gekocht, een hele poos geleden al, toen 't lijden kon. 't Zal wel een beetje hard geworden zijn, maar 't is toch lekker, hoor. Pak het maar!... En kruip maar warmpjes bij me..." De bedstee is donker. De kasteelheer kan enkel luisteren; en de woorden, ze zingen als een wondere muziek; maar hij kènt ze, o, hij kent ze weer; — alle! Hijzèlf is immers het jongetje, dat huiverend van kou, diep wegschuilt bij zijn moeder, als eens, lang geleden.

„Kerstmis! De Here Jezus, de Heiland, is geboren, gekomen op de aarde om de schuld van de mensen te dragen, en de straf... Hij heeft gezegd: „Laat de kinderkens tot Mij komen!” Hij heeft ze genomen in zijn armen... Jan, jonge...! Je zult groot worden en sterk, een man; — en rijk misschien. Och, jonge, dat kan je nooit gelukkig maken. Als je nou in je hart maar altijd een kind blijft, en altijd weer, met al je verdriet en je zonde en je verlangen weer wegschuilt bij Hem..."

De kasteelheer, — 't was hem als voelde hij een hand, die zich troostend lei op zijn hoofd. Was dat moeders hand? Was dat Jezus' hand?...

Huibert, de huisknecht, die de Kerstboom onttakelde, liet een der zilveren engelen vallen op de granieten vloer van de hal; — 't rinkelde luid.

De kasteelheer in zijn staatsiestoel dicht bij de boom, sloeg verschrikt de ogen op, schrok wakker.

Een droom...?

Hij stond op, wankelde weg.

Wat later vond Huibert zijn heer op de rijke kamer met de sigaren, de taarten, de wijn. Ze waren onaangeroerd. In elkaar gebogen zat hij aan zijn weelderig bureau, als een gebroken man; maar de handen gevouwen...

„Vreemde mensen, die rijke lui,” mompelde de knecht.

Over de hobbels, door de kuilen hotste de auto langs de binnenweg. Ouwe Juul, door haar kleine ruiten, zag hem komen; nieuw verdriet prangde haar hart. Kwamen ze nou alweer paaltjes slaan, nou op Kerstmis? Ze slofte haastig naar buiten, naar het gammel brugje.

De auto stopte; het raampje van 't voorportier zakte. De nieuwe

landheer zei — zijn stem had een vreemde klank —: „Vroeger bestaat wel. Vroeger is niet dood. . . . Trek die rooie dingen maar uit de grond!”

De auto schoot verder. Ouwe Juul keek hem na met verdwaasde ogen. Toen begreep ze. . . . „Och, die rijke lui, als ze willen, wat kunnen ze een hoop mensen gelukkig maken.”

Hij reed verder.

„Jan! . . . jonge! . . . ,” zong het in zijn ziel als een wondere, een hemelse melodie.

Die simpele woorden van zijn droom? — Waren ze van de aarde? Waren ze van de hemel?